

RAFAEL TESIS

=====

HISTORIA

D'UNA

PENYA LITERARIA

=====

BARCELONA

1958

Diada de Tots Sants. Avui fa un mes, exactament, que les portes de la "Granja Colomer" no s'obrien al públic. La nostra vella penya dels dissabtes a la tarda perdia el seu aixopluc dels darrers anys. Enguany, també, un dels seus puntals més constants, Antoni Rosich i Catalan, escriptor, assegurado, home generós i d'una simpatia irresistible, ens era pres per una malaltia inexorable. Un altre dels més assidus amics, també vell assistent a les nostres reunions, Leandre Amigó, perdia tràgicament el seu segon fill, i gairebé tots els supervivents de les successives fornades de companys de penya ens trobàvem al Cementiri de les Corts, menut i florit en un extrem de la Barcelona nova, entre el nou estadi monumental del Barcelona i els edificis de la Ciutat Universitària incipient, per a acompanyar el pare angoixat en el seu dol. Tinc unes notes, que va donar-me fa uns mesos Jaume Rosquellas, sobre la nostra penya, i a ran de la mort del que també n'era vell component, el poeta i pintor Josep Gimeno-Navarro, m'havia mig compromès a fer una breu història d'aquell setmanal aplec d'amics que, al llarg dels anys, dissabte darrera dissabte, ens hem trobat en un cafè barceloní per parlar de llibres, d'escriptors i de l'actualitat. Aquestes notes són, en bona part, llistes de noms. Quants en mancarien, avui, a una convocatòria general!

La tarda de l'enterrament de Josep Pous i Pagès, uns quants amics del gran dramaturg vàrem acompanyar els seus fills fins al Cementiri Vell, on havia de tenir la seva darrera estada l'autor de "Rei i Senyor". La burocràcia del cementiri ens féu esperar una llarga estona al defora del clos funerari. Lluís Faraudo de St. Germain, general d'Intendència retirat, erudit medievalista i gran admirador i traductor ^{al català} de Rabelais, va voler aprofitar l'atur per entrar, sol, al recinte. En tornar, va excusar-se amb Carles Riba president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i que duia, per tant, d'una manera implícita, la presidència del seguici:

- He volgut anar a veure la família. Gairebé tots ja hi són. Només hi manco jo.

Muller, fills, potser n'ets, s'havien afegit als pares i germans, en aquella reunió eterna de les despulles. Sols hi mancava el cap de casa, encara robust, vermell de cara, ric de vitalitat i de joventut espiritual, deixeble eminent del vell creador de Gargantua i Pantagruel. Uns anys després, no sense haver lluitat ardidament contra l'escomesa de la Mort, se li retia, passada la norantena, amb la íntima satisfacció d'haver viscut d'acord amb

els seus ideals i el reconeixement, gairebé pòstum, dels seus mèrits com a historiador per part de l'Institut d'Estudis Catalans, el qual el feia membre adjunt.

Com el general Faraudo, gairebé podríem dir, en fer balanç de més de trenta anys de convivència, que la part dels que se n'han anat és més considerable que la dels que romanem. N'hi ha també d'escampats per l'ample món. D'altres s'han apartat, no pas per incompatibilitat ni per discòrdies, de la reunió setmanal. En refer la llista inicial dels components de la primitiva Penya, només en trobem quatre que encara se li mantinguin assidus. Ells - però també tots els que se'ls han anat afegint, al llarg dels anys - representen l'esperit de convivència, d'afectuosa confiança, de liberal respecte a les opinions i a les escoles, que ha informat aquesta penya literària barcelonina que, aquesta diada de Tots Sants, mentre les tombes es carreguen d'ofrenes florides, i a les llars familiars les castanyades alternen amb els rosaris pels fidels difunts, intentaré d'historiar.

=====

I

LA PENYA DEL COLOM

Una de les característiques més curioses de la nostra penya, és que no ha tingut mai un nom estable. Una altra, que és gairebé impossible de datar-ne l'origen. Per l'edat dels principals components, entre la llista que tinc al davant, dels que la fundaren - suposant que pugui dir-se "fundació" de l'establiment del costum de reunir-se periòdicament entorn d'una taula de cafè - he de creure que aquest origen remunta als anys de la primera dictadura, és a dir, cap al 1925, potser un parell d'anys més tard. Es segur, això sí, que la penya es formava al Colom - a l'Hotel Colón, de la Plaça de Catalunya, que desapareixia, incendiat, als darrers dies de la nostra guerra, després d'haver estat seu d'un partit polític marxista - i que era com una mena d'apèndix, més respectuós que subversiu, de la venerable penya que, anys i anys, entorn de Francesc Mateu, del mestre Vives, de Narcís Oller, Joan M. Guasch, Eduard Toda, Enric de Fuentes, Alexandre Font, Ferran Agulló, Morera i Galícia, Lluís Via, Bulart i Rialp, Mossèn Antoni Navarro, Joaquim Cabot, i d'altres més o menys vinculats amb la festa anual dels Jocs Florals de Barcelona; la veritable penya del "Colón", també anomenada dels "Jocs", on realment aquests es cuinaven cada any, i que ha trobat en

Josep Pla, a través de les confidències de Rafael Puget, "Un senyor de Barcelona", un anecdotari que no exhaureix pas el tema. La nostra penya, doncs, era, aleshores, una penya de gent jove, lletraferits en llur majoria i qui més qui menys aspirant a esdevenir, com més aviat millor, mestres en Gai Saber. (Val a dir que, si han estat tan pocs els qui ho han aconseguit, cal donar-ne la culpa a les circumstàncies històriques, que han suspès, de fa més de vint anys, els Jocs Florals i el seu mecanisme. Una altra característica d'aquesta penya semblava ésser la de reunir els més eficaços impulsadors de la premsa comarcal catalana, la qual en aquells anys assolí la més gran difusió. També podríem trobar en la llista que feia Jaume Rosquellas, que en formava part, un cert nombre de vocacions polítiques, destinades a efímeres carreres, truncades per les mateixes circumstàncies que feien impossible a d'altres companys de la penya l'accessió a la dignitat de mestres en Gai Saber.

La llista comprèn, doncs, noms de poetes: Joan Malagarriga, Joan Arús, Josep M. Rovira i Artigues, Octavi Saltor, Domènec Juncadella, Josep M. Casas de Muller, Josep M. Prous i Vila, Jaume Rosquelles i Joan Trias i Fàbregas. Aquest darrer, sabadellenc, representava també, amb Marçal Trilla i Ros toll, mataroní, director del "Diari de Mataró", dels Marfà i autor d'una novel·la vagament simbolista que es deia "Excelsior", i amb el terrassenc Miquel Puigbò, la premsa comarcal, sense que això exclogués els altres components de la penya d'una col·laboració més o menys assídua als diaris i gasetes que aleshores florien a gairebé totes les ciutats i viles importants de Catalunya.

Els prosistes no eren tan abundants. Els representaven Antoni Rosich i Catalan - el qual ja havia publicat dos llibres: "Retalls d'hores" i "Proses d'estiu i de tardor", títols que ja delaten el gènere que aleshores conreava llur autor -, J. Roure-Torrent, advocat i periodista, que moriria a Mèxic l'any 1955, deixant en el seu actiu un parell de llibres de contes, més un d'inèdit, publicat pòstumament ("L'alè de la sirena i altres contes", Mèxic, 1956) i una copiosa obra crítica escampada en revistes de l'exili, Alfred Gallart, també contista amb vel·leïtats de periodista, Leandre Amigó, ^{amb una crítica} del qual prou tindrem ocasió d'ocupar-nos, Tomàs Roig i Llop, advocat i contista, que havia de crear una figura femenina d'una certa vivacitat sensual, abans d'especialitzar-se en les seves "Siluetes epigramàtiques" i en els mel·líflus "Petits poemes de la llar", i Joan Alavedra, el qual va incorporar-se efímerament a la penya, després del sorollós èxit de la seva traducció catalana de "Res de nou a l'Oest", el llibre de guerra de Remarque.

Alguns dels noms que ja he esmentat haurien de classificar-se, també entre els polítics. Posem en aquest apartat, en tot cas, el nom de Martí Rouret, de professió mestre i amb certes vel.leïtats literàries. Però, on situariem, exactament, l'olotí Josep Mª Mir Mas de Xexàs? A la meua biblioteca trobo, dedicat per l'autor, un llibre seu titulat "República i Autonomia", amb un pròleg de Carles Rahola, el qual ens parla de la personalitat de Mir Mas de Xexàs, "dibuixant, paisatgista, escriptor i polític, fundador i redactor en cap de la "Revista d'Olot", "home liberal, catalanista i republicà", i així ens el fa veure, en efecte, aquest breu volum editat l'any 1934. No crec pas haver-lo conegut. Sí, en canvi, un altre dels components de la llista de la primitiva penya del "Colón", l'enginyer Joaquim Termens, entusiasta de la literatura i que de tant en tant s'arrisca a provatures teatrals. Ell és, amb Rosquellas i Amigó, un dels que mantenen la continuïtat del vell aplec d'amics dels dissabtes havent dinat.

Trobo, per últim, a la llista, el nom de Joaquim Biosca. Vaig conèixer-lo als primers temps d'haver-me jo incorporat a la penya, però no hi vaig poder lligar una amistat, perquè aviat va morir. Era dibuixant i pintor - un excel.lent retratista - "gran senyor amb figura de gitano" - escriu en les seves notes Jaume Rosquelles - aclaparat per una tragèdia íntima que de vegades provocava esclats entre el cercle d'amics. Les seves patilles en forma de garrofa contrastaven amb el seu vestir pulquèrrim. Plàcid Vidal, ingenu xafarder, dedica un gran nombre d'al.lusions en el seu "Assaig de la Vida", a qui fou gran amic seu i constant animador de vocacions literàries. Biosca era un home de llenguatge violent i begudes fortes, i s'indignava quan veia que gent jove, com Roig i Llop, només ~~bevia~~ ^{bevia} til.la :

- Què pot fer, una joventut que beu til.la? - es preguntava, entre dos renecs.

Duia, a l'estiu, unes americanes blanques, creuades, d'un tall especial que contribuïen a crear-li una silueta singular. Una vegada, a la penya, se li va abocar al damunt una tassa de cafè. Va aixecar-se d'una revolada, va pagar i se'n va anar, en un taxi a casa seva, incapaç d'estar un quart més amb la taca que desentonava en la seva pulcritud. Era un home generós, un devot de l'amistat i, amb les seves explosions, un gran infant. Va morir l'any 1932, pels volts de la cinquantena, i la seva obra de retratista, com la seva vida apassionada mereixen més que les al.lusions de Plàcid Vidal i la probable intervenció que, sota una disfressa més o menys transparent, li doni Puig i Ferrer en el seu desmesurat "Pelegrí Apassionat". Heroi de novel.la o de drama naturalista. Amb Malagarriga, Trias i Fàbregas, Roure-

Torrent, Rosich Catalan i potser algun dels "comarcals" forma la llista de baixes d'aquella primera penya, formada a l'Hotel Colón com a complement o apèndix de la dels Jocs Florals.

=====

I I

"L'HOSTAL DEL SOL"

Quin any i per quines raons la penya va traslladar-se del Colón al cafè-restaurant del carrer de Mallorca, tocant al Passeig de Gràcia, que duu encara el nom d'"Hostal del Sol"?

Potser hi van influir raons polítiques - la cosa devia tenir lloc pels volts del 1931, després de proclamar-se la República - o potser un desig de fer-se independents dels prestigiosos ancians de la penya presidida pel senyor Matheu, aferrissadament encastellats, per bé que per pocs anys encara, en l'ortografia de les hacs finals i les i gregues. Al capdavant, la major part eren joves, vehements per tant -tot i les til·les d'algun dels assistents - i donats a les discussions pròpies d'aquella època de gran passió política. En el trasllat, alguns dels assidus va separar-se de la resta dels companys, però d'altres van afegir-s'hi. Aquells primers anys de la República són, em penso, els anys de més puixança de la nostra penya. No debades va prendre aleshores, i li ha durat molts anys, el nom de "Penya de l'Hostal del Sol".

Jo vaig incorporar-m'hi l'any 1932, mesos després d'haver-me casat. El meu exemplar de "L'Estranger", d'Antoni Rosich Catalan, duu sota la dedicatòria - "sincer homenatge"- i la signatura de l'autor, la data de 17 de març de 1932. Em penso, però, que l'autor va trametre'm el llibre, no pas com a ofrena a l'amic, sinó al crític de "Mirador". Però poc devia trigar a fer coneixença i amistat amb aquell home de belles faccions i perfil borbònic - d'un Borbó del "grand siècle" - que ens mostra, a la contra-portada el retrat al carbó de Joaquim Biosca. Aquest llibre té, ultra el valor literari de novel·la rural, ben escrita i amb una finor psicològica remarcable, el d'ésser la sola manifestació bibliogràfica de l'existència de la nostra Penya. Es una "Edició d'Homenatge", empresa col·lectivament pels components de la "Penya de l'Hostal del Sol", la marca de la qual, presa de la mostra de l'establiment, figura a la coberta i a la portada. Una "Silueta epigramàtica" de Tomàs Roig i Llop clou el llibre i dona una imatge jus-

tament simpàtica de l'autor de "L'Estranger". Heus-la ací:

"Cepat, garlaire, encès, com un "bon vivant" de la Camarga. A cada banda de l'esbergínia nasal lluen alegrement els seus tendres ulls agrisat

"Va pel carrer, cap-nu, orella dret, a punt d'empaïtar sempre la llebre, mentre vibren dintre d'ell tots els ressons de les afraus catalanes.

"Mireu-lo! :

"Sota del sol: un vitalíssim sembrador d'optimisme. Sota la pluja: un-git del rutilant impermeable, sembla un heroi dels anuncis de l'oli de fetge de bacallà.

"Morirà escrivint capítols de novel·la, tancat en la caixa de la seva gramola espeterrant."

No recòrdo pas haver contribuït a l'edició del llibre de Rosich Catalan, el qual fou imprès per Joan Sallent, de Sabadell, i es venia a cinc pessetes. Vol dir que no devia pas haver ingressat encara a la Penya, quan va decidir-se'n la publicació. La meua situació de jove casat no em permetia, altrament, cap mena de mecenatge, per modest que fos. Vaig anar a l'Hostal del Sol, un dissabte havent dinat, dut pel meu amic Cecili Gasòliba, que devia fer poc que s'hi havia agregat.

Cecili Gasòliba era un home de mitja talla, rabassut, calb i un xic ranco, de pell rosada i ulls vius sota les ulleres, que tenia una bastonera al Passatge Bacardí i, de molt jove, escrivia a la premsa republicana i catalanista. Tinc dos llibres seus: la traducció que va fer, per a l'Editorial Catalana, de "La vida de les abelles", de Maurice Maeterlinck, una de les seves grans admiracions, i "Política 1930", publicat l'any 1931 per l'Antoni López, i on es recullen, amb un pròleg de Carles Rahola, els articles publicats aquell any - el del govern Berenguer, després de la caiguda de Primo de Rivera, el de la sublevació de Jaca també - a "La Rambla", "El Diluvio", "El Autonomista", de Girona i "Empordà Federal", de Figueres. El meu exemplar duu, en dedicatòria, aquests mots: "A vós, que sou jove, us desitjo que pogueu gaudir com jo la satisfacció d'haver escrit quaranta anys al servici (sic) d'una mateixa ideologia, servant-li sempre la mateixa fe, malgrat els desenganys i les desil·lusions amb què hom ensopega en el camí de la vida." Realment, el vehement pastoner del Passatge Bacardí, que hagué de passar pel dolor de perdre, ja gran, la seva única filla, havia lluitat quaranta anys per l'adveniment de la República. A la seva botigueta veïna de la del meu pare, jo havia conegut tot de vells republicans, com Pau Cot, supervivent de la primera República, i de catalanistes de l'època heroica, com Vicenç A. Ballester i altres homes de "La Tralla" i "L'Intransigent".

El meu amic m'havia fet entrar en contacte amb polítics i escriptors del sector que ell més freqüentava. Jo feia dos o tres anys que col.laborava a "La Publicitat" i a "Mirador", però llevat dels directors ~~dirigents~~ respectius - aleshores eren Carles Capdevila i Manuel Brunet, aquest substituït ben aviat per Just Cabot - i d'algun escriptor trobat a l'atzar en anar a la Plaça de Catalunya i al carrer de Pelayo, on es trobaven les dues redaccions, per dur-hi algun article o cobrar les meves col.laboracions, no coneixia ningú. Josep Maria de Sagarra, Rosend Llates, Màrius Gifreda, vistos a "Mirador", o Carles Soldevila i Feliu Elias, molt amables tots dos, trobats a "La Publicitat", eren figures admirades, sense arribar a ésser amics meus. A les "Edicions Proa", on acabaven de publicar-me dues traduccions de l'anglès i la meva primera novel.la, havia conegut Joan Puig i Ferrer, Ventura Cassol, Andreu Nin, Jaume Aiguader i algun altre escriptor, com C. A. Jordana, del qual coneixia i recordava vivament les singulars "Quatre venjances" i Agustí Esclasans, autor del no menys singular "Víctor, o la rosa dels vents". Però l'entrada a la Penya de l'Hostal del Sol em duia a una coneixença més directa, més al nivell d'una taula de vafe, d'alguns escriptors catalans, entre els quals n'hi havia d'admirats de feia temps.

Cecili Gasòliba havia tingut, feia pocs anys, una petita aventura literària, que en un altre país hauria tingut, potser, repercussions judicials. En els anys de la dictadura de Primo de Rivera, i en les seves col.laboracions regulars a "La Veu de Catalunya", Josep Carner havia utilitzat un cert nombre de pseudònims. El més il.lustre, "Bellafila", ha apadrinat, en volum, un aplec dels articles que l'actualitat dictava al geni mordaç del nostre gran poeta. Un dels pseudònims emprat repetidament fou el de "Cecili Gasòliba i Tudurí", massa semblant al del meu amic perquè fos només producte de la fantasia de l'autor de "Les Monjoies". Una queixa vehement i reiterada del periodista i bastoner havia fet cessar l'ús abusiu del seu nom.

Però, un dia que jo visitava la Sala Parès i em calgué, per raons comercials, parlar amb l'August Argimon, que tenia al seu càrrec la llibreria de la família Maragall, aquest es manifestà sorprès en saber el meu nom.

- No sabia que Rafael Tasis i Marca existís realment. Em creia que era un pseudònim de Josep Carner.

Tot i que, del punt de vista purament literari, aquesta confusió hagués hagut d'afalagar-me, el fet que algú - o molta gent, qui sap - em cregués inexistència, potser induïts per la combinació moderna de dos cognoms que es prestaven a ~~ambinacions~~ jocs de mots, va molestar-me. Dels anys d'estudi o, millor, dels de servei militar, estava fet a aquests jocs de paraules, a mesu-

que els taxis es feien un element important en la vida ciutadana. Més endavant, al "Be Negre", un humorista gairebé professional, Carles Sindreu i Pons, havia exhaurit totes les variants còmiques que li suggeria el meu nom, i s'hi feia un tip de riure, que jo compartia, en recitar-me'ls. Veure'm negat com a entitat vital pels meus lectors m'era, però, molt més penós.

La meua entrada a la Penya de l'Hostal del Sol venia a treure'm aquesta recança. Hi vaig ésser molt ben rebut, i encara recordo la sala una mica ombrejada, la llarga taula al costat dels vidres del carrer i la cristalleria decorada amb esmalts de Francesc Elias. A les tres ja hi era, per anar-me'n, no pas per gust, a un o dos quarts de quatre. Treballava a les ordres del meu pare, no feiem setmana anglesa i, tot i que ell no em deia res i es feia càrrec del meu gust per aquestes reunions, jo no gosava pas de deixar-lo massa estona. La reunió, però, s'acabava a les cinc. Es una característica que s'ha perpetuat al llarg dels anys i una mena de servitud de la qual mai ningú no ha gosat de protestar, i que darrerament s'encarrega de fer complir rigorosament en Josep Maria Pobleu.

El cambrer, servicial i amable, era lector assidu dels escriptors catalans. Es diu Permanyer, és ara "maitre" a l'Hotel Colón del davant de la Catedral, i em penso que fou per la seva benèvola influència que vàrem estar ~~elxxxyxxxxx~~ uns quants anys a l'Hostal del Sol. Feiem poca despesa, en general només un cafè o una infusió, donàvem poca propina i en canvi movíem molt de soroll i algun cop trencàvem alguna copa.

Quan jo vaig anar-hi, la penya estava presidida, d'una manera tàcita per Prudenci Bertrana, que havia retrobat una autoritat com a escriptor amb "Jo!", una mica escandalós, i la trilogia iniciada amb "L'Hereu", seguida per "El Vagabund" i que, amb la novel·la pòstuma "L'Impenitent" havia de cloure dolorosament una autobiografia molt sincera. La seva cara intel·ligent, amb els cabells un xic llargs, "a l'artista" - ell no oblidava mai que era pintor i que un dels seus mitjans de vida era, precisament, fer de professor de dibuix a l'Escola del Bosc, de Montjuïc - la seva vehemència i una ironia benèvola que sempre tenia a punt per a frenar algun exabrupte jo venívol, contribuïen a donar-li autoritat. Altrament, era el degà de la penya i, sens dubte, el seu component més prestigiós. Al seu costat, gairebé sempre, seia, encongít i gemebund, Plàcid Vidal. De la colla inicial del Colón hi havia, em penso, Rosich Catalan, Rosquellas, Rovira i Artigues, Trilla i Rostoll, Gallard, Arús, Prous i Vila, Malagarriga, Amigó, Roig i Llop i Jaume Tormens. Menys assidus eren Juncadella i Saltor.

A més de Bertrana i de Plàcid Vidal, de Gasòliba i de la meva modesta persona, s'havien incorporat a la penya de l'Hostal del Sol. Al costat de Joaquim Biosca, que no va poder-hi ja anar gaires dissabtes, hi havia dos altres dibuixants, també especialitzats en el retrat, Antoni Santsalvador, autor de magnífics dibuixos al carbó que es publicaven regularment a "La Rambla" i que va fer una exposició de les seves interpretacions de la fesomia d'intel·lectuals i polítics catalans - hi havia gairebé tots els components de la Penya- i Daniel Masgoumiery, caricaturista agut, que va il·lustrar el llibre de "Siluetes Epigramàtiques" de Roig i Llop.

Alguns poetes joves s'afegiren al brillant equip floralesc. Una certa rivalitat posava en constant emulació la musa de Domènec Perramon, xicot elegant, ben plantat, especialista en Flors Naturals, que sabia recitar amb to i esguards irresistibles per a les Reines dels Jocs de festa major i centenaris, i la de Salvador Perarnau, més popularista, vigorós d'imatges i de conceptes, també bon collidor de flors i englantines als certamens poètics més importants. El clavell blanc que duia al trauc Domènec Perramon i el que, fins fa ben pocs anys, esclatava, vermell, al damunt de la solapa de Salvador Perarnau, eren elements imprescindibles als Jocs Florals forans i s'obrien un camí segur en els de Barcelona. Cal dir que, ja aleshores, un dels organitzadors més dinàmics d'aquesta mena de concursos era Octavi Salter, i que la seva erudició i coneixement d'estils en aquesta matèria en feien un element decisiu en tota mena de Jurats.

Jaume Terrades, un noi empordanès, una mica malalt del pit - "el tuberculós pobre", li deien, cruelment, a la "Institució de les Lletres Catalanes", durant la guerra - feia també versos, però sense resultats tan brillants com els de Perramon i Perarnau. Es curiós de comprovar que, de Londres estant, Perramon guanyava la Flor Natural a un dels primers Jocs Florals de la Llengua Catalana de l'exili - els de Buenos Aires, l'any 1941, i Jaume Terrades, amb "El Llibre d'Empòrion", la Flor Natural als de L'Havana, l'any 1944. Altrament, el llibre de poemes de Terrades "Músiques d'Oboè", publicat a Mèxic, amb un afectuós prefaci de Josep Carner, revela una sensibilitat i una finor que no semblaven pròpies dels assaigs poètics que algun cop ens llegia, a la Penya de l'Hostal del Sol, el cridaner i simpàtic empordanès. També trobo en la llista dels nouvinguts un altre poeta, aquest discretíssim, d'una modestia gairebé morbosa i que no correspon, afortunadament, a la qualitat dels seus llibres de versos "Noviluni" i "La ciutat submergida. Probablement també feia versos - simple secreció juvenívola, sense conseqüències en la seva vida ni en la dels altres - Manuel Serrat i Puig,

aleshores el benjamí de la colla.

Es més difícil de classificar com a poeta - o com a novel·lista, o com a periodista, puix que era les tres coses, a més d'historiador i de traductor infatigable - Alfons Maseras, el qual també concorria, amb la regularitat que li permetia la seva necessitat de guanyar-se la vida i mantenir la seva família, a la nostra Penya de l'Hostal del Sol. L'antic company dels debuts de Puig i Ferrer i Plàcid Vidal, de retorn de les seves estades a París, on havia fet de secretari de Ruben Darío, d'editor de revistes i àdhuc d'autor de novel·les en francès (aquell "Arbre del Bé i del Mal" que fins a 1937 no fou publicat en català) escrivia una novel·la darrera l'altra, sense que ni "Zodiàc" ni "L'Estudiant de Cervera" aconseguissin de renovar l'èxit juvenívil d'"Edmon" i d'"Ildaribal". Els seus llibres de versos, ben construïts, però una mica eixuts, els seus reculls de contes - probablement la part millor de la seva producció, i que espera una reedició que els valoritzi de nou - i els nombrosos volums de divulgació de la "Barcino", signats amb el propi nom o amb el pseudònim "Jaume dels Domenys", fan, però, junt amb aquella sèrie de novel·les, prou tossa perquè el nom d'Alfons Maseras tingui assegurat un nom, potser modest però durador, a la nostra literatura. Maseras moria a un hospital de Tolosa del Llenguadoc, el mateix any 1939, després d'haver passat la frontera, malalt i amargat per contratemps familiars i afeblit per les privacions sofertes durant la guerra. Un dels seus darrers llibres, una excel·lent traducció en vers dels "Canti" de Giacomo Leopardi, va lligada, però, d'una manera indirecta amb la nostra Penya, puix que fou editada sota el signe "Oasi", lligat amb un dels locals que va acollir-la en els anys més atzarosos de la seva vida.

Trobo també a la llista dels nouvinguts dos noms, els de Josep Maria Boronat i Recasens i de Francesc Pujol i Algueró, que es caracteritzen per una dedicació a problemes de política - d'alta política, si voleu - ~~anali~~ en llibres publicats a la col·lecció de "La Revista". Els assaigs continguts a la "Silueta de l'orador" del primer i a "La nova Catalunya" del segon permetien d'augurar una carrera que les successives catastrofes que ha sofert el país i han obstaculitzat el noble joc polític han frustrat per a tots dos. Un altre dels amics que s'incorporava a la penya de l'Hostal del Sol i que, aquest sí, li ha restat fidel a través dels anys, era Rossend Pich i Salarich, home d'exquisida cortesia, que ha canviat, endut per uns sincers ideals religiosos, una orientació política que, primerament, la seva tradició familiar i, després, les seves primeres afiliacions, semblaven predestinar-lo a ocupar llocs en les nostres corporacions públiques. No vol pas dir això que, en les

circunstàncies actuals del país, la seva presència en els llocs més elevats de la jerarquia seglar del nostre catolicisme militant no tingui un pes i una influència molt sovint superior a la d'un simple regidor o diputat provincial. Amb els seus nombrosos viatges a Roma i la seva lleial col.laboració amb bisbes i cardenals, Rossend Pich ha conservat, amb la seva catalanitat, una curiositat intel.ligent per la literatura i àdhuc una vehement inclinació a intervenir-hi. Té un parell de llibres publicats i, si les seves activitats múltiples li ho permetessin, d'altres probablement n'escriuria.

Entre els noms que, segons la llista feta per Jaume Rosquelles, s'incorporen en aquella època a la nostra Penya, trobo el de Francesc Mas i Abril, que deu ésser avui, amb Joan Maria Guasch, el degà dels supervivents. Jo no el recordo pas del meu temps, però l'he vist algun cop i conec la bondat, l'amor a la literatura i al teatre de Mas i Abril. Plàcid Vidal relata en el seu llibre autobiogràfic l'amistat que va unir, a Premià de Mar, el pagès-poeta que era Antoni Isern, suïcida per amor en una cisterna del castell de Burriac, i l'obrer entusiasta de la literatura, disposat a col.laborar en tota empresa editorial i a elogiar i admirar l'obra dels seus amics, que era aleshores i, en el fons, ha restat sempre, Mas i Abril.

També hi trobo, seguits d'un interrogant, els de Manuel Valldeperes i de Josep Maria Lladó i Figueres. Tampoc no els recordo d'aquella època, que devia ésser la de més empenta periodística i política dels dos amics. Valldeperes escrivia a "La Nau" i després a "La Humanitat". Ara dirigeix, sembla, un dels diaris més importants de Ciudad Trujillo, la capital de la minúscula República Dominicana. Lladó i Figueres, el qual totjust acabada la carrera d'advocat era nomenat jutge de Santa Coloma de Gramanet pels seus amics de "L'Opinió", arribà, en plena guerra, a ésser director de "La Humanitat" i, mobilitzat al front d'Aragó, fou un dels caps de la columna Macià-Companys. Diminut i dinàmic, sempre disposat a explicar acudits i a fer gat-zara, havia de recloure's, després del seu exili, al camp de la literatura humorística pseudo-infantil, com a redactor de "Pulgarcito", "D.D.T." i altres "tebeos" i a la publicitat comercial ja il.lustrada per un altre literat català, l'ex-poeta Pere Prat i Caballí.

Ja he dit que Plàcid Vidal seia gairebé sempre al costat de Prudenci Bertrana. "Quan no es parlava d'ell o de literatura - escriu Rosquelles a les seves notes - quedava emmurriat i pansit, sense dir res. I, en aixecarse de la cadira, es queixava amb to planyívol conegut de tots, al veí que tenia més a prop. Això va determinar, a proposta d'en Bertrana, una conjura. Cinc minuts abans d'aixecar la Penya, algú - en Bertrana gairebé sempre - es

dirigia a Plàcid Vidal, demanant-li què feia o deixava de fer. Aquells cinc minuts deixaven satisfet el pobre Plàcid, i les seves celles contretes i espesses se li suavitzaven un xic."

Pobre Plàcid! A la contraportada de la seva obra més important, "L'assaig de la vida", publicada l'any 1934 per iniciativa d'uns quants amics i un mecenatge organitzat per Joan Estelrich, trobo la llista de les seves publicacions: poemes ("Les grans accions & les soletats", "Somni de primavera" i "L'anhel cantaire", més un "peema escènic", mai no representat, que es diu "L'amor artista"), novel·les de tipus poemàtic, com els tres volums d'"El romanç de Jordi Saura" ("Les promeses amigues", "La cançó dels herois" i "Infinit") i altres de breus, així com "El noi Aranyó", subtitulat "record d'un fill de poble", i per últim, els estudis biogràfics d'amics i coneguts que, amb "L'assaig de la vida", constitueixen la seva producció més duradora. "Els singulars anecdòtics", com així es diuen, contenen retrats més o menys fidels dels seus amics i companys en literatura. Són uns retrats que, en general, molestaven els retratats. Perquè Plàcid Vidal, criat a l'ombra del seu germà, un home impetuós i desigual que donava una certa celebritat al pseudònim Josep Aladern i deixava el recull de narracions "La gent del llamp" va tenir tota la seva vida un complex d'inferioritat que se li transformava en malfiança dels seus millors i més generosos amics i en una deformació de les accions i les intencions que presenciava. Situat, per l'edat i per l'origen, en mig d'una brillant generació d'escriptors, gairebé tots ells procedents de Reus i la seva comarca - aquell Camp, on la gent s'exalta tan fàcilment - havia de veure'n triomfar, en diferents aspectes, una colla, com els seus íntims amics Joan Puig i Ferrer, Alfons Maseras, Jaume Aiguader, Ventura Gassol, Pérez-Jorba, Recasens, o adquirir, per raons sentimentals, una certa notorietat, com en el cas dels poetes-suïcides Antoni Isern i Hortensi Güell. Com a memorialista de la seva època, el seu testimoni és interessant, però ha de prendre's sempre a benefici d'inventari. Era sincer, potser massa i tot, però allò que no sabia s'ho imaginava i, amb el temps, una sordesa que se li afegia a la morbosa tímida trencada per esclats d'irritació, que el feien "literalment insuportable" - com escriu un amic seu - per als seus més constants benefactors. Durant alguns anys tingué un càrrec a un jutjat municipal. Era un càrrec, però, fictici, puix que el sou li era donat, a la insabuda seva, per uns quants amics que cada mes reunien la quantitat que li lliurava el relator que el feia treballar. Més tard, quan el seu amic Jaume Aiguader fou alcalde de Barcelona, va procurar de fer-lo entrar a l'Ajuntament, però el mateix Plàcid fou tot el que pogué per a impedir una regularit-

zació del seu càrrec, i no passà de temporer, en un lloc on feia més nosa que servei. Parlava amb una veu gemegosa, nasal, d'una desagradable monotonia, i sempre es queixava i envejava els qui triomfaven en la vida o en l'art. D'això, és clar, se'n ressentien les seves memòries. Al segon volum, que ha restat inèdit - i que no és fàcil, a mesura que passi el temps, que trobi un editor prou arriscat per publicar-lo - feia constar totes les desatencions reals o imaginàries de què era víctima, les injustes glòries dels amics i les maldats dels enemics. La seva suprema recompensa per als amics que el suportaven amb més paciència i no es cansaven mai de pagar amb nous favors la seva ingratitud, era de dir-los:

- Vós quedareu molt bé, a les meves memòries!

Tanmateix, la lectura d'aquest copiós manuscrit donaria, segurament, moltes sorpreses, no pas agradables, nom va donar-les a la major part dels personatges que intervenien a "L'assaig de la vida".

Pobre Plàcid! Va morir durant la guerra, de misèria fisiològica. El seu orgull li privava de demanar favors, de sol·licitar queviures dels amics, de fer-se recordar dels altres - que prou feina tenien per ells - en el gran trasbals. Fins al darrer moment, però, va anar repartint els premis i les censures, justicier i fidel historiador - almenys ell, sincerament, s'ho creia - de la vida literària barcelonina, a la qual s'havia incorporat, venint del seu Alcover natal, a començaments de segle. Joan Puig i Ferrer, el seu amic íntim, n'haurà fet un retrat més aviat cruel, primerament a "Camins de França" i després, sota el nom transparent de Benigne, en el seu "Pelegri Apassionat". Potser mereixia més. Qui sap si, anys a venir, hom redescobrirà "L'assaig de la vida" i, prescindint de la real existència dels homes que hi són retratats, hom hi trobarà una evocació ben suggestiva del que fou la fauna literària catalana en el primer quart de segle.

=====

I I I

" A L E H E I D E L B E R G " i " O A S I "

Fou l'any 1934, em sembla - abans del 6 d'octubre, en tot cas - que el propietari de l'Hostal del Sol i, en nom seu i amb tot de sinceres excuses, en Permanyer, va pregar-nos que deixéssim d'honorar el seu establiment amb la nostra reunió setmanal. Realment, ocupàvem molt de lloc, fèiem massa soroll, érem massa sobris i massa moderats en les despeses perquè els nostres mèrits literaris compensessin l'ocupació d'unes taules, durant un parell

d'hores cada dissabte a la tarda. Ens calgué, doncs, anar-nos-en a un altre cafè. Vam triar-ne un de la Ronda de la Universitat, el germànic "Alt Heidelberg". Potser ens el va fer simpàtic el record encara vivent de la vella comèdia de Meyer Forster, tan popular en la traducció de Carles Costa i Josep Maria Jordà i que, al Principal, havia estat la revelació de Margarida Xirgu - o, millor, la confirmació del seu gran talent -. Unes pintures més aviat dolentes recordaven els paisatges de la prestigiosa ciutat universitària a les parets de l'interior del cafè. Nosaltres ens reuníem, però, als soterranis, prou grans i prou lliures per a acollir una colla que, més que reduir-se, augmentava amb noves adquisicions.

Veig, en efecte, que en el cens d'assidus a les reunions de cada dissabte surten d'altres noms. Alguns - pocs - joves. Són els poetes: Joan Janner i Vinyes, farmacèutic i autor dels "Gotims de llum"; Frederic Alfonso i Orfila, advocat que ha signat un parell de llibres de versos; Josep Gimeno-Navarro, ex-futbolista i que havia començat publicant un llibre de poesies en castellà, "Jirones de luz", prologat pel contista i cap dels telègrafs d'Arenys de Mar Vicente Díez de Tejada, i per últim, el qui fou provisionalment el nou benjamí, Osvald Cardona.

D'altres, també poetes, són noms ja prestigiosos, de Mestres en Gai Saber: Joan Maria Guasch, de figura elegant i paraula discretíssima, procedent de la aleshores desapareguda Penya del Colón, i Joan Llongueres, músic i pedagog, tan lligat amb l'Orfeó Català i amb l'Institut Català de Rítmica i Plàstica. Adhuc descomptant la triple sèrie de tres premis ordinaris aconseguida als Jocs Florals de Barcelona que havia guanyat el primer, i que li valien el sobrenom de "Trimestre", comptàvem, doncs, a la nostra Penya sabatina amb tres Mestres. L'altre era Joan Arús, sabadellenc, autor de "Les Absències", amic entranyable del malaguanyat Joaquim Folguera i que, potser per la influència de la fortuna que ha anat arreplegant al llarg de la seva carrera d'assegurador i de propietari rural, ha passat del moderat avantguardisme de la seva joventut a un conservadorisme agressiu en matèria de poesia i d'art. Venia de tant en tant - generalment quan li interessava de donar una notícia o de veure algú per qüestions de Jocs Florals - i deixava anar a raig una restellera d'acudits verbals, més o menys originals, alternats amb una sèrie d'anelles de fum que sabia exhalar, regulars i espaiades, del cigar que ix xuclava. Un sonet retòric i eloqüent, no pas precisament escrit en català, i dictat, vull creure, més que pel sentiment, per les circumstàncies, va refredar una mica, després de la guerra, l'afecte que li teníem els seus companys de Penya. La celebració d'un homenatge,

que ell mateix va contribuir força a organitzar, i consistent en l'edició d'una antologia dels seus versos i en un acte acadèmic a Castellar del Vallès, va acabar de refredar els lligams i d'allunyar-lo de la nostra Penya. Com que no tots els companys van poder o van voler subscriure's a l'edició, - tot i que alguns, com Antoni Rosich, sincer admirador de la seva poesia, van contribuir amb entusiasme a l'homenatge - el poeta va fer dir que no valia la pena de concórrer a una penya que no era bona ni per comprar-li la seva Antologia. I així el van perdre. Què hi farem!

També van venir, procedents de la vella Penya dels Jocs Florals, un parell de novel·listes notoris, semblants d'edat i en certs aspectes del gènere que coneixem: Joan Oller i Rabassa, fill de l'autor de "La febre d'Or" i que havia reprès, després d'un llarg silenci, amb "Quan mataven pels carrers" - un dels èxits més genuïns de la novel·la catalana moderna - la vocació que iniciava en plena joventut amb "La rosella" i "L'estàtua". Les novel·les que seguien, abans i després de la guerra, aquella represa, confirmaven les dots de narrador, de constructor d'intrigues ben lligades, d'observador agut d'uns tipus i d'una societat que feien l'èxit de la sensacional novel·la, d'un títol tan afortunat, de Joan Oller i Rabassa. L'altre era Joan Santamaria, que ens ha deixat fa quatre anys. S'havia donat a conèixer amb les quatre sèries de "Narracions extraordinàries", clarament afiliades a la inspiració del grotesc i l'arabesc immortalitzada per Edgar Poe, i on es troben, amb totes les seves qualitats i tots els seus defectes, els elements que infonen vida i dimensió a les seves novel·les. La primera, encara avui inacabada, puix que es presentava com a primera part de les "Memòries del Dr. Verdós" i que a la segona, "L'Apòstol", n'anunciava una tercera, que mai no ha estat publicada ni probablement escrita, era "Ma vida en doina", de títol també ben feliç, i que li guanyava de bell antuvi un gran nombre de lectors. Amb els altres llibres publicats - sobretot amb "La filla del Tartarí", truculent i divertida, i amb les "Visions de Catalunya", que han estat objecte d'una reedició afortunada - Joan Santamaria confirmava el seu èxit com a escriptor popular.

Com a company de penya, Santamaria era un home mordaç, ple d'humor, ric d'anècdotes picants, que sabia explicar amb molta gràcia, i que de vegades es deixava endur per una maledicència sense malícia, que encobria una autèntica tendresa i una catalanitat insubornable i agressiva. En els darrers anys de la seva vida havia deixat de freqüentar la nostra penya i el vèiem en altres llocs. Hem intentat de perpetuar la seva memòria en una reunió mensual literària i gastronòmica que duu el seu nom i en el "Premi Joan San-

tamaria", ja donat per tercera vegada.

Noves adquisicions foren, igualment, la del ceramista Josep Guardiola, escriptor, dibuixant i gracienc il·lustre, entusiasta de tota noble causa, que ens deixava un volum pòstum, bellament il·lustrat amb dibuixos seus, "Itàlia, Itinerari artístic i sentimental", precedit per un pròleg emotiu de Miquel Saperas. Josep Guardiola moria l'any 1950, i em sembla que fins a darrera hora es mantingué fidel al costum de reunir-se cada dissabte a la tarda amb uns quants amics, entorn d'una taula de cafè. Després de la guerra, i quan la natural dispersió que havia imposat la gran catàstrofe feia difícil la reunió dels amics, Josep Guardiola reunia al seu taller del carrer Mozart, a Gràcia, en sessions de lectura i comentari de versos, novel·les, contes i obres teatrals, tot d'amics escriptors o artistes, dels quals trobo una llista (Oller i Rabassa, Miquel Saperas, Antoni Rosich, Pere Català, Osvald Cardona, Rovira-Artigues, Octavi Saltor, Roig i Llop, Rossend Pich, l'advocat Reñaga, Ramon Tor, Frederic Alfonso, Gimeno-Navarro, Felip Coscolla i el cronista gracienc Josep Barrillon, a més de Jaume Rosquellas, qui em facilita aquestes dades.)

Les reunions a casa del ceramista Guardiola es celebraven, en general, els dissabtes, en havent sopat i, més recentment, algun diumenge, de onze a dues de la tarda. En Guardiola i la seva muller, devota admiradora del marit, preparaven a mitja sessió un platet de carquinyolis i un porró de vi de Tiana, per a obsequiar els seus convidats.

He esmentat, entre aquests assistents a les reunions de can Guardiola, alguns dels nous membres de la Penya que ara es reunia al Heidelberg. Són el fotògraf i publicista Pere Català i Pich, cap d'una nissaga de brillants artistes de la fotografia, el qual ha mantingut la seva fidelitat a la vella reunió d'amics, l'escultor Felip Coscolla, pare de tres actrius del teatre català, i que morí tràgicament - un ajudant del seu taller va matar-lo d'un cop de martell, - i per últim Ramon Tor Desheures, poeta i actor, home d'una silueta elegant i espiritual, perillosament abocat al desequilibri mental, i que ens ha deixat, amb el seu "Cant a Gombren", i amb els articles de tema social "Panorames socials", prologats per August Turlupine (Esclasans), l'expressió del seu temperament generós.

Manca encara d'esmentar un altre dels nous membres de la Penya arreçada als soterranis del Heidelberg. Es el d'un altre traspassat: Ramon Vinyes, el poeta preciosista de "L'ardenta cavalcada", el dramaturg de "Qui no és xxxxx amb mi..." i de "Fornera, rossor de pa", fill de Berga i resident molts anys, en diferents etapes - la darrera, de més de deu anys, després de la nostra guerra - a terres d'Amèrica, on publicava el llibre de

contes "A la boca dels núvols". Era un escriptor obsedit per l'estil, influït per les lectures i per un sentiment artístic de la prosa que el feia topar irremissiblement - l'única excepció fou "Qui no és amb mi..." amb la incomprensió del públic. Tenia un petit estol de devots admiradors i sabia congriar fidelíssimes amistats. Després de la llarga tongada del seu darrer exili va tornar, molt malalt del cor, i va incorporar-se de nou a la nostra penya, justament al vell Heidelberg on per primer cop ens hi havia fet companyia. Va tenir encara la satisfacció d'un modest homenatge - la representació de "Racó de xiprers", una obra característica del seu art barroch i simbòlic, en un teatre d'aficionats de Gràcia - i va morir, sobtadament, un havent dinat, després d'alguns atacs de la seva malaltia. Ramon Vinyes, artista exigent, despreocupat ~~per~~ de les opinions de la crítica i de les preferències del públic de teatre; ~~Ramon Vinyes~~ ~~XXXXXXX~~ s'havia quedat, imperturbable, a l'època de la seva joventut, en aquells poemes que reproduïa Alexandre Plana, l'any 1914, a la seva sensacional "Antologia de Poetes Catalans moderns", enlluernat per l'Orient fabulós i bíblic, enamorat de Baudelaire, de Leconte de Lisle, de d'Annunzio. Els amics de la penya, junt amb molts altres escriptors catalans, companys i admiradors seus, vam seguir les seves despulles, l'any 1952, un parell d'anys després d'haver tornat a Catalunya.

Va venir la guerra. La nostra guerra, tràgic interludi per a la majoria de les vides catalanes, brusc final de moltes ~~vidas~~ existències, violenta immersió en un clima angoixós de sang, de fam i de perills, havia de repercutir en la nostra penya. Alguns se n'apartaren, enduts per altres preocupacions més agudes. D'altres s'absentaren de la Pàtria. Uns quants, però, vam seguir fidels al vell esperit d'amistat i seguirem trobant-nos, els dissabtes a la tarda. Però ja no podíem fer-ho al local del Heidelberg, que com a alemany i titllat de bel.ligerant, era un mal recer. A proposta de Gimeno-Navarro, esdevingut un dels elements més dinàmics de la nostra colla, vàrem passar a l'Oasi, un cafè del carrer de la Canuda, al costat de l'Ateneu, i que ara ocupa una llibreria de vell. I l'Oasi ha passat, modestament, a la història literària catalana per la publicació d'uns quants volums, en una col.lecció de poesia animada per Gimeno-Navarro, i en la qual van ~~publicar~~ ésser editats sengles reculls de versos de Jaume Rosquellas ("L'intim paisatge"), J. Gimeno-Navarro ("Poemes de raval i altres poemes"), Ramon Bech ("No viluni"), Frederic Alfonso i Orfila ("Infant"), Jaume Casadevall ("Les albes trèmules"), Palmira Jaquetti ("L'estel dins la llar") i Agustí Bartra ("Cant corporal"). Al costat de noms ja coneguts, els de debutants, sobre la

carrera dels quals era aventurat de fer pronòstics. Què s'ha fet, avui, del prometedor Casadevall? En canvi, qui podia preveure que el joveníssim Bartra tan influït per Walt Whitman havia d'esdevenir el poeta ambiciós de "Màrsias i Adila" i de "L'Evangeli del vent", la brillant carrera del qual havia de desenvolupar-se gairebé totalment a l'exili?

Al costat d'aquests volums, el ~~l'últim~~ dels "Cants" de Leopardi, traduït per Alfons Maseras, que ja he assenyalat, donava un altre abast a la nova col·lecció de poesia. Com tantes altres coses, la guerra va suspendre l'esforç editorial de Gimeno-Navarro i la sèrie de llibres de l'Editorial Oasi va quedar-se en només vuit volums, que tanmateix revelen una ambició i una voluntat exigent de perfecció que fan honor als homes que es reunien, entre mig de tantes angoixes i tantes dificultats, al local del carrer de la Canuda.

El cens dels components de la nostra Penya va ampliar-se encara en aquella difícil època, si he de creure les notes de Jaume Rosquelles. S'hi afegiren, d'una manera efímera, dos poetes més: Miquel Saperas, l'autor del "Breviari d'amor", de "Pietat" i de tants altres llibres densos de lirisme i de sentiment religiós, i el gironí Josep Tharrats, escriptor que s'havia convertit en impressor per editar-se els llibres i que havia de tenir molts disgustos pel seu afany d'estalviar al seu fill, l'avui pintor i teoritzador d'art J. J. Tharrats, les angúnies i els perills de la guerra.

I vingué la desfeta republicana, la fi de la guerra per a tots, l'exode per a alguns. Un obligat parèntesi s'obria per a l'existència de la nostra penya.

=====

I V

LA PENYA DE LA POSTGUERRA

Quan vaig tornar a Barcelona, pel juliol del 1948, després de prop de deu anys d'exili a França, vaig informar-me de la subsistència de la nostra antiga penya de l'Hostal del Sol. Van dir-me que sí, que tornava a reunir-se cada dissabte a la tarda, però que els mesos d'estiu les sessions restaven suspeses. Passat el setembre, doncs, i convidat pels amics Rosich, Rosquelles, Amigó i Català, els quals havia tingut ocasió de visitar, vaig compartir a Can Llibre, on ara es reunien els meus amics. No eren pas gaires. Els presidia el novel·lista Joan Oller i Rabassa i gairebé sempre hi anaven

ultra els quatre amics que he nomenat, d'altres vells assistents a les nostres sessions: Rossend Pich,^{Josep Guardiola/}Joan Maria Guasch, Jaume Llongueres, Jaume Terrons, Josep M. Rovira-Artigues, Josep Gimeno-Navarro, Joan Santamaria, Oswald Cardona, Joan Arús, potser algun altre. Jo vaig dur-los una mica de vent de fora, potser massa revolucionari per als costums d'aquells amics, entre els quals abundaven els vells, i entre els quals les notes més agosarades eren els estirabots de Gimeno-Navarro i els acudits de l'impertorbable Joan Arús. El local era aristocràtic, gran, i calia parlar-hi a mitja veu. Tothom em va rebre cordialment, però, i aviat em perdonaren les meves estridències d'home desavesat als costums intel·lectuals de casa nostra. Aviat van venir nous reclutes. Un dels primers, em penso, i que amb més rapidesa i una més completa acceptació va incorporar-se a la penya, fou Josep Maria Poblet, el qual tornava a Catalunya un any després que jo.

No vam fer gaire temps, però, a Can Llibre (no he pogut aclarir el temps que feia que els meus amics s'hi reunien, ni de qui havia estat la iniciativa. Segurament d'en Gimeno-Navarro i d'en Rosich.) Ben aviat se'ns va comunicar que el local havia estat venut, que l'havien d'enderrocar i que per tant, ens n'havíem d'anar.

Vam tornar a parar a l'Alt Heidelberg. Em penso que, en el trasllat, vam perdre la companyia d'Oller i Rabassa, poc amic de reunions nombroses, de Joan Santamaria, de Llongueres i de Guasch. En canvi, aviat se'ns incorporava Ramon Vinyes, vingut de Colòmbia, i el qual ens dugué els germans Puig, entusiastes del teatre i particularment del de Vinyes. Venia també (potser ja anava a Can Llibre) en Pere Mialet, antic periodista de "La Publicitat" i autor teatral infatigable, coneixedor de la literatura dramàtica de tots els temps, tècnic de tots els gèneres escènics, i que aviat estrenava una obra al Paral·lel. Igualment se'ns incorporava el qui ara és un dels més fermes puntals de la nostra penya, entusiasta organitzador de les "calçotades" que els vallencs de la colla (Pere Mialet i Pere Català) organitzaven a la finca de l'Antoni Rosich i Catalan, a Valldoreix, l'antic periodista i funcionari Vicenç Munné.

Al Heidelberg hi estàvem bé, però un xic estrets, limitats a un quadri lateral de taules, sovint preses en part per una parella d'enamorats o per uns clients que havien retardat el dinar. Tanmateix, hi havia molta animació, i van sorgir-ne idees com les de les susdites "calçotades", festivals rústics i gastronòmics que no perdien res en ésser traslladats de les masies dels volts de Valls a una torre d'estiu del Vallès. O com el sopar d'homenatge que vam oferir a quatre amics nostres, per diferents motius: a Josep Maria

Poblet i a Pere Mialet, per haver estrenat sengles comèdies en temporades regulars i amb bon èxit de públic i de crítica; a Josep Maria Rovira-Artigues, per la publicació del seu llibre de poemes "Balades i sonets" i a Osvald Cardona, com a comiat per anar-se'n aquest amic a dirigir una companyia d'assegurances a Andorra. L'acte va celebrar-se a un restaurant del Passeig de Sant Joan, en plena cordialitat, i amb l'assistència d'amics que havien pertanyut a la penya o hi mantenien bones relacions (Joan Escofet, Tomàs Roig i Llop) o que s'hi havien incorporat recentment, com Pere Elias i Bosqueta, home de cor i d'entusiasme, professor de català i poeta, i Josep Miracle, el biògraf de Verdaguer i Guimerà.

Del Heidelberg, però, per culpa d'unes obres que encara enxiquiren l'espai del qual disposàvem, vàrem haver d'anar-nos -en a un altre lloc. Vam provar, un sol dissabte, l'Oro del Rhin i la Granja Royal. Creguérem que ens podríem establir a un cafè de les Galeries Condal, el qual disposava d'uns soterranis ben capaços, però aviat se'ns demostrà que la nostra reunió setmanal no era gens desitjable.

El nostre destí era, semblava, d'arregregar les restes de les penyes literàries que es desfeien a Barcelona. A Can Llibre, ultra la nostra, n'hi havia una de gent jove, que va dissoldre's, i de la qual vam arregregar l'amic Ferrer-Domingo, de Rubí, home de teatre i gran seguidor de les nostres lletres. La que es reunia entorn dels animadors de la revista "Ressó" va delegar-nos el seu element més dinàmic, Joan Grases, el qual aviat es convertia en editor de la "Col·lecció Lletres" i duia a terme la difícil gesta d'acudir a totes les penyes polítiques i literàries que es feien i desfeien a Barcelona. A la nostra, es situava al mig mateix del buit que, en el quadrilàter del Heidelberg, formaven les quatre taules que ens eren destinades. Allà parlava, teoritzava, explicava projectes i repartia llibres. (Es una feina que, en una part molt relativa, ha heretat, després de la novel·lesca fugida a França de Grases, un altre editor, que ensems és poeta, novel·lista i autor teatral, Miquel Arimany, director d'"El Pont".)

També se'ns havia afegit, encara al Heidelberg, Salvador Perarnau, de retorn de l'exili, desbordant sempre d'inspiració i sense renunciar al vermell clavell del trauc. I Ramon Aramon i Serra, secretari general de l'Institut, pou de ciència filològica i de profund sentit de l'idioma. I Joan Lluís el pastor del Pallars, escriptor i músic autodidacte que no pot ni vol oblidar la veu de les muntanyes. Aquest va dur-nos el Dr. Antoni Font, dermatòleg i poeta...

Ens calgué, doncs, cercar un nou local. Foren, em penso, Joan Grases

i Josep Maria Poblet qui ens proposaren d'anar a la Granja Colomer, on hi havia un petit entresol que acolliria amb prou espai i prou recolliment la nostra Penya.

En efecte, durant tres o quatre anys ens hi hem vingut reunint. Sovint, gairebé sempre, sols. Una temporada, compartint el local amb una penya de monàrquics que de tant en tant ens comunicaven notícies o esperances i que una intervenció policíaca va dispersar de cop.

A l'entresol de la Granja Colomer, de tres a cinc, cada tarda de dissabte, sense interrompre les reunions a l'estiu - per bé que, molt minvades, aleshores es feien a la vorera de l'establiment - ens hem trobat, doncs, una colla d'amics, escriptors de tota mena o simples amics de les lletres catalanes, per discutir de literatura, comentar les estrenes recents o els llibres apareguts, tenir coneixement dels projectes i de les realitzacions de cada un i alegrar-nos dels èxits que els nostres companys aconseguien. De vegades, com a l'Hostal del Sol o al Heidelberg, la discussió s'inflava i les paraules prenién vehemència. Però aviat tot s'apaivagava i tots sortíem, amics com abans, del cafè.

Perquè - i ara que el nou trasllat de local posa un interrogant en aquest historial de la vella Penya i em dicta aquests apunts, bé val la pena de subratllar-ho - allò que ha fet el ciment de la nostra reunió ha estat el mutu respecte a les idees de cadascú, l'amistat que ens ajuntava per damunt de diferències i matisos, en un comú culte de la nostra llengua. Una amistat que ha resistit els trasbalsos polítics i el més gros i punyent de tots, que fou la guerra; una amistat que ha reeixit a conservar durant prop de trenta anys aquest tenuíssim nexce que és una reunió, a un cafè de Barcelona, un dissabte a la tarda, precisament de tres a cinc, no és pas una cosa massa freqüent ni menyspreable en el nostre temps i en el nostre país. En espera de l'historiador que, anys enllà, vulgui fer-ne la crònica precisa, i en homenatge als companys que ens han deixat - i en particular als que ho han fet darrerament, Josep Guardiola, Ramon Vinyes, Josep Gimeno-Navarro i Antoni Rosià i Catalan - com en tribut d'afecte als vivents, tant si formen encara part d'aquest nucli irreductible com si se n'han allunyat i es troben ~~ixuxx~~ fora de la Pàtria o enduts per altres preocupacions, he intentat de fer, en aquests apunts, una succinta història de la nostra penya literària dels dissabtes a la tarda.

Barcelona, novembre 1958.

=====

A P E N D I X

L'amic Rosquellas m'assenyalava, com a "brots" de la nostra penya, tot de sessions més o menys regulars dedicades a les lletres catalanes que s'han produït a diversos indrets barcelonins, durant els darrers anys.

En primer lloc, és clar, la reunió que es feia, a la rebotiga de "Can Vilaró", del carrer de Fernando, els dissabtes a la tarda, després de la de l'Hostal del Sol, i a la qual assistien una colla d'escriptors i polítics catalans. Ramon Vilaró era l'home del "Ventall del Poeta", generosa iniciativa benèfica que cada any aplegava l'esforç d'escriptors i artistes. Era explosiu, malparlat, violent de geni, però d'un catalanisme fervorós, que ell posava pel damunt de tota altra consideració o afecte. En aquelles reunions, a les quals jo no vaig mai assistir, hi anaven, amb més o menys regularitat, em diu Rosquellas, de la nostra Penya, Plàcid Vidal, Prudenci Bertrana, Ramon Bech, Manuel Serrat, Antoni Rosich, i d'altres escriptors com Josep Pous i Pagès, Carles Rahola, Miquel Saperas, Ignasi Iglesias, Ambrosi Carrion, Aurora Bertrana, Francesc Curet, Carme Montoriol, Josep Puig Pujades, Ferran Agulló "Pol", Lluís Capdevila, Ventura Gassol, Mossèn Francesc Baldelló, els artistes Joaquim Biosca, Lola Anglada i Maurici Vilumara, Enric Borràs, l'actor, polítics com Daniel Roig i Pruna, Simó Llauneta i el Dr. Leandre Cervera, un periodista com Francesc Madrid i adhuc un escriptor català passat de bona hora al castellà i que aconseguia grans èxits poètics i teatrals a Madrid: Eduard Marquina, en mig d'un nombre variable de militants d'Esquerra, d'Unió Catalanista o d'Estat Català.

Marc Placència

2.

~~A propòsit de la contribució conscient de Marquina a l'obra de Vilaró, Rosquellas em fa observar que un estudi a fons del significat de la seva producció teatral, i en particular del famós "En Flandes se ha puesto el sol" ens donaria una idea molt distant de la corrent sobre el concepte de patriotisme un xic fàcil i declamatori que hom atribueix al poeta de les "Elegias".~~

Ramon Vinyes

També pot considerar-se, en rigor, com un brot de la Penya, les reunions literàries que, començades en plena Dictadura de Primo de Rivera, ~~xx~~ ajuntaven a casa del Dr. Leandre Cervera, situada aleshores al carrer d'Aragó, tocant al Passeig de Gràcia. S'hi trobaven, presidits per l'amfitrió i per la seva muller, la Sra. Roser Pino, neboda de la gran actriu castellana Rosario Pino i que també havia actuat brillantment a les taules, uns quants escriptors i amics de les lletres, com Ambrosi Carrion, Prudenci Bertrana, Domènec Guansé, Joaquim Biosca, Lluís Capdevila, Ramon Vinyes, Ramon

Vilaró i Jaume Rosquelles. Aquest hi havia llegit el seu drama en vers "Encegament", el qual, després d'haver-se passat dos o tres anys als calaixos de l'empresa del Novetats, va ésser estrenat al Centre de Dependents. Bertrana i Guansé, crítics teatrals a "La Veu" i "La Publi", van poder afirmar en fer la recensió de l'estrena, que la nova obra seguia punt per punt l'argument d'una altra que, feia uns mesos, havia estrenat Sagarra, tot donant fe, però, que la de Rosquelles havia estat escrita bastant abans i era, pel seu costat, totalment lliure de tota sospita de plagi.

Després de la guerra, les reunions i lectures a casa del Dr. Cervera, ara instal·lat al carrer de Madrazo, van reprendre, amb altres visitants - la major part dels anteriors havien mort o es trobaven a l'exili - entre els quals, a més de Rosquelles, hi havia Antoni i Josep Bergós, els doctors Torres Carreres, Marí Guinart, Isern i Vives, el novel·lista Joan Santamaria, Antoni Ventós i Jaume Casanovas, antics militants de l'Esquerra i algun altre menys assidu.

La postguerra, amb les circumstàncies tan difícils que imposava a la literatura catalana, multiplicava aquesta mena de reunions a base de lectures. Com a més relacionades amb la nostra vella Penya, podem esmentar les que s'han fet a casa de l'enyorat Antoni Rosich, tan acollidor sempre i que oferia el recer de la seva biblioteca i l'encís de la seva magnífica col·lecció de discos de música clàssica. També les que s'han celebrat, molts diumenges a la tarda, durant uns quants anys, a la llar de Josep Iglésies, i en les quals la majoria dels poetes joves han donat a conèixer llur producció. O les que, més espaiadament, tenien lloc a casa del poeta Miquel Saperas, o a la de l'editor i novel·lista Rafael Dalmau.

Si les reunions de l'Estudi dels germans Gassó i Carbonell tenien un origen independent, la represa de la nostra Penya i els lligams d'amistat que hi féu Lluís Gassó permetia de relacionar també amb les nostres aquelles activitats tan lloables per la difusió de la nostra literatura.

Per últim, el fet que ^{era} la ~~major~~ part dels components de la Penya Joan Santamaria formin també part de la nostra i que els jurats del Premi que ha estat creat al redós d'aquella reunió mensual d'amics al restaurant de Manuel Parés hagin estat sovint triats entre els nostres companys, fa que també poguem considerar aquelles reunions literàries i gastronòmiques com una prolongació de les nostres activitats.

R. T.